

Emnenr. 1.

Fylke :

Tilleggsspørsmålnr.

Herad :

Emne : *Plogen.*

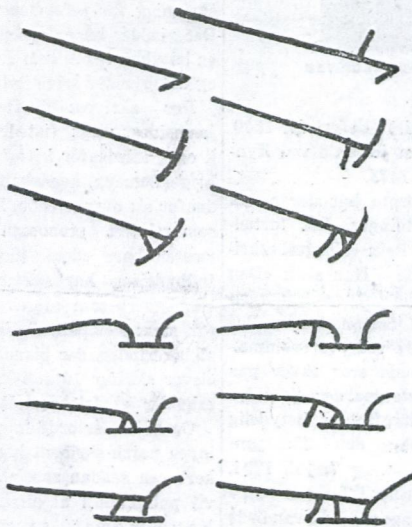
Bygdelag :

Gard :

Br.nr.

Nationen 1924 nr. 249. 22/10

Åkerbruket og plogen i de ældste tider.



Plogens utviklingsformer etter Meringer.

Hvor længe menneskene har hat tilholdssted paa vor klode er et temmelig omstridt spørsmål.

Lubbock mener at menneskehetens alder kan anslaaes til 100,000 aar, mens nogen forskere som Keane sætter den til mellem 240,000 og 1 million aar.

Menneskenes vandring og tilværelse er ukjent for os i den største del av dette lange tidsrum, for det er bare de siste 6000 aar at de er kommen ind i historiens lys og da hadde de allerede en kultur.

Ved aa sammenligne de ældste fund som er gjort med nulevende vilde folkeslags vaaben og redskaper, har man kunnet dra den slutning at alle folk har gjennemgaaet saa nogenlunde den samme utvikling fra et urstadium, da de streift om som vilde dyr i skog og mark. Deres næring i denne tid var av dyrisk art eller frugter som de fandt paa sin vei. og man sier om dem at de paa dette tidsrum befandt sig paa sankestadiet. Sorgløshet er det karakteristiske ved dem; de fører en høist uregelmæssig tilværelse, enkelte tider lever de i overflod, mens de til andre lider den største nød. Hvad er det nu som har grepet ordnende ind og faat dem til aa arbeide planmessig mot et bestemt økonomisk maal?

Forskerne kan fortælle at det er to ting som har været avgjørende for menneskenes utvikling, det ene var da de lærte aa bruke ilden og det andet da de begynte aa dyrke jorden. Ilden gjorde dem mere uavhengig av klimaet saa de kunde trænge frem over et større omraade, mens deres planløse søken efter næring ophørte efter at de hadde lært sig til aa dyrke jorden, deres arbeide blev fra nu av mere og mere rettet mot et bestemt maal og dette maa ansees for aa være den avgjørende faktor for vor kulturs ut-

vikling. Den ældste form for jordkultur og planmessig arbeide har man i hakkebruket opkaldt efter det første redskap som anvendtes til jordens bearbeidelse.

Dette primitive redskap som vi endnu finder hos nulevende vilde folkeslag ligner vort grev, men danner en spidsere vinkel med skaftet. Se første tegning over plogens utviklingsformer.

Det var kvinden som tok initiativet til dette første jordbruk. Inden sankerfolket stod hun i en særegen stilling. Mens manden igrunden ikke drev andet end lek og jagt, maatte hun ta sig av den opvoksende slegt, hun maatte sørge for det daglige brød og hendes arbeide blev derfor mer regelmæssig. Saa opdaget hun kanske engang ved aa vende tilbake til gamle leirsteder at frø av frugter hun tidligere hadde samlet at de hadde spiret og git nye og denne opdagelse utnytted, hun tar initiativet til hakkebruket, jordkulturen i dens mest primitive form. Først langt senere tar manden ogsaa aktiv del i jorddyrkingen, men nu utvikles en anden form for jordkultur som man kalder plogkulturen og mellom denne og det gamle hakkebruk er det da stor forskjell. Hakkebruket utmerker sig ved sin rigdom paa vekster, mens plogkulturen er sparsom paa saadanne, desuten er plogkulturen dyrkning av jorden paa de aapne marker med plogen som redskap og oxen som trækdyr, mens hakkebruket er indskrænket til et lite omraade som fremdelse blir kvindens eiendom. Vi finder endnu det gamle hakkebruk igjen i vor tids havebruk. — Men hvorledes er nu plogen opstaat og hvorledes kunde man finde paa aa la oxen trække den, oxen som i de ældste tider var et hellig dyr?

Plogens utviklingsformer vil sees av

med alder, heimstad, yrke) :



11078

tegningen og er let aa forstaa. I sin ældste skikkelse var den en hakke, denne hakke er saa blit forbedret ved en styreindretning, et haandtak, senere er vel forbedringene kommet efterhvert som forskjellig slags jordsmon har stillet krav til den. Utviklingen synes os saa liketil, men sikkert er det at den ældste bonde baade har maattet høste erfaring og anvende omtanke til hver liten forbedring som kanskje synes os saa enkel. Da har vi vanskeligere aa forstaa hvorfor oxen skulde spændes for plogen.

Tæmningen av husdyrene ligger længere tilbake i tiden end plogkulturen. Som trækdyr anvendtes oxen først for vognen og da altid i religiøst plemmed. Oxen var et hellig dyr, pløiningen derfor en hellig handling hvor jorden skal tvinges til frugtbarhet. I Kina begynte ogsaa pløiningen hvert aar med religiøse ceremonier mens keiseren pløiet et stykke jord indenfor slottets mure.

Oxen som oprindelig var det egentlige trækdyr er det ogsaa fremdeles paa de fleste steder, undtagen i de germanske land hvor den er avløst av hesten.

Norge 1933 u.
31/4 Ei horv. 194

Eg såg ei horv i øvre Telemark, ei trehorv. Ho var brukt i år, og ifjor, og kvart år langt attende. Ho var velso ein meter i kvar kant, ho var kje større.

Ho hadde 16 tindar, av tre, heimegrodd tre. Eg såg kje onnor horv på garden. Det var kje onnor horv. Men enda hadde ikkje bonden denne vesle hovi aleine. Det var tri um henne, tri gardar.

Og alle hadde brukt henne i år, og ifjor, og kvart år langt attende. Ho gjekk jamvel på låna -- til fleire bønder i grannelaget. I år hadde ho soleis vore både på Gardsteig og på Kvamme. Ho hadde greve åkeren på fem gardar.

Dette hadde ho gjort den vesle trehorvi. Du trur ikkje det var so læve gardane? Å nei -- å sjå til var det ikkje det. Men folket på desse gardane såg godt ut. Summe var jamvel av det sprækaste folket ein skal sjå. z

Og dei såg meir velnøgd ut enn dei som horvar digrar åkrar med jamhest og stålhorv. Ingen såg ilskne eller sure eller vonde ut. Dei les for maten til kvart mål og takka Gud for daglegt brød.

Soleis fekk han signing den maten som var grodd fram høgt tilfjells i steinfull jord -- etter den vesle trehorvi.

Eg hørde ikkje noko til at dei var med i krischjelpi dei fem gardane som horva med trehorv. Dei berga seg sjølv. Og so hev dei gjort i hundravis av år.

Ein må mest få litt godhug for trehorvi og for folket som brukar henne.

Haukelidheid 17-7-1933.

JON SÆLAND